

Herverdeling van de rechtstreekse steun binnen Vlaanderen

Ex-ante evaluatie van de wetgevende voorstellen van de Europese Commissie

2012

Departement Landbouw en Visserij
afdeling Monitoring en Studie

Joeri Deuninck
Goedele Vrints

Herverdeling van de rechtstreekse steun binnen Vlaanderen: ex-ante evaluatie van de wetgevende voorstellen van de Europese Commissie

Joeri Deuninck, Goedele Vrints

Januari 2012

Rapport, 22 blz.

Depotnummer: D/2012/3241/020

Departement Landbouw en Visserij
afdeling Monitoring en Studie
Ellipsgebouw (6de verdieping)
Koning Albert II - laan 35, bus 40
1030 Brussel
Tel. 02 552 78 20 - Fax 02 552 78 21
✉ e-mail: ams@vlaanderen.be

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt:

Deuninck J. & Vrints G. (2012) *Herverdeling van de rechtstreekse steun binnen Vlaanderen: ex-ante evaluatie van de wetgevende voorstellen van de Europese Commissie*, Departement Landbouw en Visserij, Afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Graag vernemen we het als u naar dit rapport verwijst in een publicatie. Als u een exemplaar ervan opstuurt, nemen we het op in onze bibliotheek.

Wij doen ons best om alle informatie, webpagina's en downloadbare documenten voor iedereen maximaal toegankelijk te maken. Indien u echter toch problemen ondervindt om bepaalde gegevens te raadplegen, willen wij u hierbij graag helpen. U kunt steeds contact met ons opnemen.

Wilt u op de hoogte gehouden worden van onze nieuwste publicaties, schrijf u dan in op de AMS-nieuwsflash via de onderstaande link:

<http://www.vlaanderen.be/landbouw/studies/nieuwsflash>

INHOUD

1.	INLEIDING	1
2.	NIEUW WETGEVEND VOORSTEL DIRECTE STEUN	3
3.	DATA EN METHODOLOGIE	6
4.	ACTUELE SITUATIE: WELKE BEDRIJFSTYPES KRIJGEN STEUN EN HOE STERK ZIJN DIE HIERVAN AFHANKELIJK?.....	8
5.	SCENARIO'S: IMPACT HERVERDELING RECHTSTREEKSE STEUN	10
5.1.	AANTAL VERLIEZERS EN DE OMVANG VAN HET VERLIES	10
5.2.	ANALYSE VAN DE ECONOMISCHE IMPACT VOLGENS BEDRIJFSTYPE	14
5.2.1.	<i>Economische impact tussen de verschillende bedrijfstypes.....</i>	<i>14</i>
5.2.2.	<i>Economische impact binnen de verschillende bedrijfstypes.....</i>	<i>16</i>
6.	CONCLUSIES	20

1. Inleiding

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) heeft de laatste twintig jaar belangrijke hervormingen doorgemaakt. Tot de jaren '90 was rechtstreekse steun ondergeschikt aan markt- en prijssteun. Vanaf de jaren '90 veranderde die balans volledig door de invoering van rechtstreekse steun ter compensatie van een daling van het voorheen ondersteunde prijsniveau. De rechtstreekse steun had initieel de vorm van productiegerelateerde (gekoppelde) steun per hectare en per dier. Door de introductie van de bedrijfstoelage in 2005 is die rechtstreekse steun in belangrijke en toenemende mate ontkoppeld van de productie. Dat heeft als gevolg dat in 2013 enkel de zoogkoeienpremie nog gekoppeld zal zijn in Vlaanderen.

De bedrijfstoelage is in Vlaanderen individueel bepaald op basis van de historische steun die de landbouwer ontvangen heeft tijdens een referentieperiode of op basis van de historische productie van de landbouwer. Dit is het historisch model. Die historische basis in Vlaanderen leidt tot een niet billijke verdeling van rechtstreekse steun tussen landbouwers en tussen sectoren. Dat houdt in dat de rechtstreekse steun blijft zitten bij bedrijven en sectoren die in het verleden veel rechtstreekse steun ontvingen zoals de akkerbouw (geen aardappelen) en de rundveehouderij. De niet-grondgebonden varkens- en pluimveehouderij en de tuinbouw vallen daardoor uit de boot.

De bedrijfstoelage bestaat uit en wordt toegekend via een aantal toelagerechten (TR) met elk een bepaalde waarde. Toelagerechten moeten geactiveerd worden met grond. In Vlaanderen is het aantal toelagerechten ongeveer gelijk aan 480.000. Indien die allemaal geactiveerd worden komt dit overeen met een areaal van 480.000 ha. Het totaal areaal in Vlaanderen waar potentieel toelagerechten op geactiveerd kunnen worden ligt een stuk hoger (≈ 665.000 ha).

Elke lidstaat heeft een nationale enveloppe voor de bedrijfstoelage en het totaal van de rechtstreekse steun. In België wordt die intra-allocatair verdeeld tussen de gewesten. De nationale enveloppe voor de rechtstreekse steun in België in 2013 bedraagt 569 miljoen euro. Het aandeel van Vlaanderen is gelijk aan 262,5 miljoen euro. Daarvan is 29 miljoen euro afkomstig van de zoogkoeienpremie zodat de rechtstreekse steun excl. zoogkoeienpremie in Vlaanderen 233,5 miljoen euro bedraagt.

De wetgevende voorstellen van de Europese Commissie van 12 oktober 2011 voor hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid houden een overgang in van het historisch naar het regionaal model. Bij een regionaal model wordt de bedrijfstoelage toegekend op regionaal niveau: de totale rechtstreekse steun in een regio wordt uitgemiddeld over het totaal aantal hectaren in die regio zodat alle landbouwers dezelfde steun per hectare ontvangen. Dit impliceert in Vlaanderen een belangrijke herverdeling van rechtstreekse steun tussen landbouwers en tussen sectoren. De voorstellen voorzien daarnaast in een belangrijke wijziging in de architectuur van de rechtstreekse steun.

De hervorming van het Europese landbouwbeleid ten slotte valt samen met een nieuw meerjarig financieel kader (MFK) van de Europese Unie dat het budgettaire kader vastlegt voor de periode 2014-2020. Daarbinnen heeft het landbouwbudget een belangrijk aandeel. Het voorstel van de Europese Commissie voorziet in nominale termen een daling van de nationale enveloppe rechtstreekse steun voor België van 8%.

De studie heeft als doel op basis van de wetgevende voorstellen van de Europese Commissie de mogelijke impact van een herverdeling van de rechtstreekse steun én een daling van het budget in te schatten voor Vlaanderen. Aan de hand van een aantal bedrijf- en bedrijfsleider kenmerken wordt nagegaan wie wint en verliest. En dit op basis van de data van het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN) en de data van het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV).

In deel 2 wordt kort ingegaan op de wetgevende voorstellen van de Europese Commissie. Deel 3 beschrijft de data en de methode. De resultaten van de analyses worden weergegeven in deel vier en deel vijf. Deel vier geeft de actuele situatie in de periode 2007-2009. Deel vijf toont de impact van een aantal scenario's ten opzichte van een referentiescenario in 2013. In het laatste deel worden een aantal conclusies getrokken.

Belangrijke opmerking: de analyses zijn gebaseerd op de wetgevende voorstellen van de Europese Commissie van 12 oktober 2011 en zijn besproken in een begeleidende stuurgroep. De wetgevende voorstellen vormen in 2012 het onderwerp van discussie binnen de Europese Raad en het Europese Parlement. Daarnaast zijn in de wetgevende voorstellen bepalingen opgenomen die stellen dat een aantal definities en berekeningsmethoden op een later tijdstip via gedelegeerde handelingen geregeld worden. Er is daardoor geen garantie dat wat in de uiteindelijke verordening komt, volledig overeenkomt met de uitgangspunten van de studie. In die zin is de studie voorwaardelijk.

2. Nieuw wetgevend voorstel directe steun

Het wetgevend voorstel voor directe steun geldt vanaf kalenderjaar 2014. Iedere landbouwer die in 2011 toeslagrechten activeerde, zal in 2014 opnieuw een aanvraag kunnen indienen. En dit voor het totaal van hun subsidiabel areaal. Daarnaast komen alle bedrijven die in 2011 exclusief fruit, groenten (incl. consumptieaardappelen) of wijngaarden teelden in aanmerking. Dit zijn nieuwe begunstigden.

Data van het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV) geven aan dat potentieel 23.779 landbouwers in aanmerking komen: 22.958 landbouwers hadden in 2011 toeslagrechten en 821 landbouwers hadden in 2011 geen toeslagrechten maar produceerden dat jaar uitsluitend fruit, groenten of wijn. Dit komt overeen met een totaal subsidiabel areaal van 626.704 hectare. Ten opzichte van vandaag (480.000 toeslagrechten of 480.000 hectare) betekent dit een grote toename. Het aantal begunstigden daarentegen neemt niet zo veel toe.

Landbouwers kunnen vanaf kalenderjaar 2014 kiezen voor twee systemen: een 'regulier' systeem en een systeem 'kleine landbouwer'.

a) Het "reguliere" systeem

De wetgevende voorstellen gaan uit van een regionaal model: de totale rechtstreekse steun in een regio wordt uitgemiddeld over het totaal aantal hectaren in die regio zodat alle landbouwers hetzelfde bedrag per hectare ontvangen. De rechtstreekse steun zal bovendien niet één, maar meerdere componenten bevatten. Drie onderdelen zijn verplicht: een basistoelage, een vergroeningscomponent, en een betaling voor jonge landbouwers. Daarnaast kunnen lidstaten en regio's opteren om twee bijkomende componenten te voorzien: een gekoppelde premie en een premie voor gebieden met natuurlijke beperkingen.

Alle begunstigden zullen vanaf 2014 een basispremie krijgen, waarvan de waarde niet meer verschilt tussen landbouwers binnen Vlaanderen vanaf kalenderjaar 2019. Voorafgaand aan 2019 mogen lidstaten beslissen om een deel (tot 60%) van het budget voor de basispremie te gebruiken voor een overgangsregime voor die landbouwers die financieel verliezen bij de overgang van oude naar nieuwe toeslagrechten. Zo kunnen landbouwers die bij de overgang financieel verliezen gedeeltelijk gecompenseerd worden tussen 2014 en 2019.

Naast de basisbetaling zal elk bedrijf een vergroeningscomponent per hectare ontvangen indien men voldoet aan de drie geplande maatregelen: de instandhouding van blijvend grasland, gewasdiversificatie en het behouden van een gebied van ecologisch belang met een omvang van tenminste 7% van het bouwland. De vergroeningscomponent moet 30% van de nationale enveloppe bedragen.

De basisbetaling voor jonge landbouwers (jonger dan 40) moet gedurende de eerste vijf jaar na vestiging worden verhoogd met 25%. Er mag niet meer dan 2% van de nationale enveloppe naar de betaling van jonge landbouwers gaan.

Een lidstaat mag tot 5% / 10% van de nationale enveloppe toewijzen aan gekoppelde steun. Meer dan 10% is enkel mogelijk na goedkeuring door de Europese Commissie.

Ten slotte mag een lidstaat tot 5% van de nationale enveloppe toewijzen aan de premie voor gebieden met natuurlijke beperkingen.

Landbouwers die dit "reguliere" systeem verkiezen zijn onderworpen aan de randvoorwaarden en aan de eis om aan de vergroeningsacties te voldoen.

b) Het systeem kleine landbouwers

Van de nationale enveloppe voor directe steun mag maximum 10% naar het systeem “kleine landbouwers” gaan. Binnen dit systeem krijgen landbouwers die nieuwe toeslagrechten en bijhorend areaal bezitten jaarlijks minimum 500 en maximum 1.000 euro directe steun per bedrijf, ongeacht de omvang van hun bedrijf. Landbouwers kiezen zelf of ze in dit systeem stappen of niet. Een definitie van kleine landbouwer is dus niet noodzakelijk. Deze landbouwers moeten niet voldoen aan de vergroeningsacties en zijn niet onderworpen aan het systeem van de randvoorwaarden.

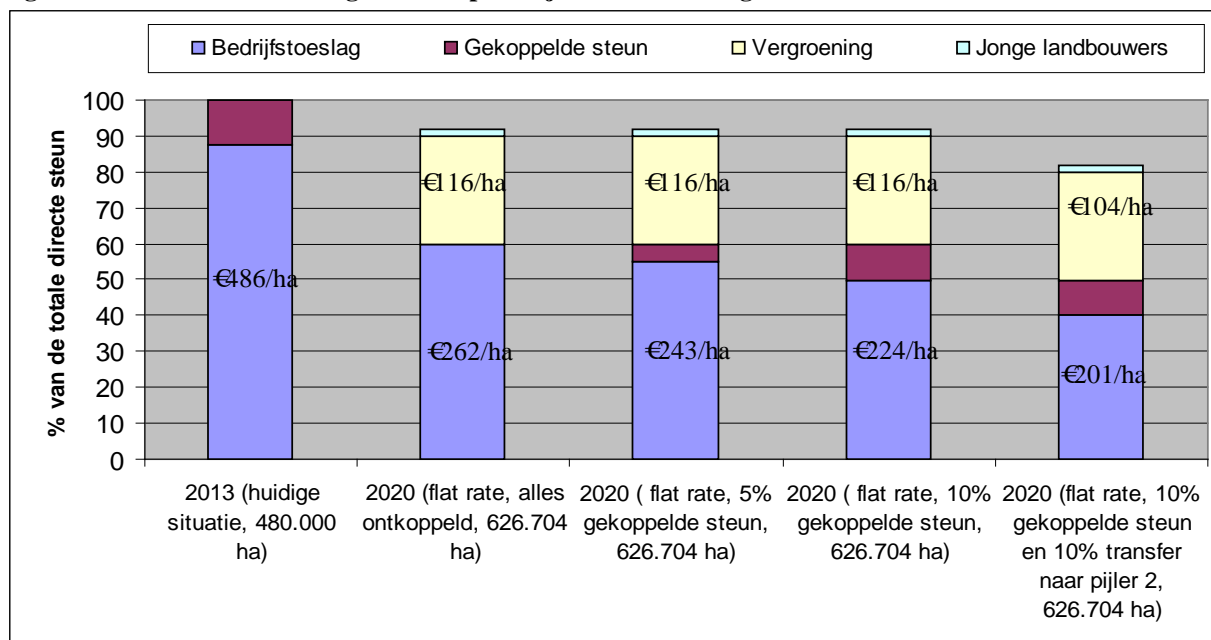
De hervorming van het Europese landbouwbeleid valt samen met een nieuw meerjarig financieel kader (MFK) van de Europese Unie dat het budgettaire kader vastlegt voor de periode 2014-2020. De Europese Commissie streeft naar een grotere convergentie wat betreft de verdeling van de rechtstreekse steun over de lidstaten. Dit houdt in praktijk een heroriëntering van de rechtstreekse steun in naar de Oost- en Centraal Europese landen. De lidstaten die momenteel onder het EU-gemiddelde zitten, zullen voor een derde van het verschil tussen de huidige situatie en 90 % van het EU-gemiddelde gecompenseerd worden. De lidstaten die boven het EU gemiddelde zitten zullen proportioneel bijdragen aan deze compensatie. Het voorstel van de Europese Commissie voorziet als gevolg van de herverdeling tussen lidstaten en een algemene daling van het budget, in nominale termen een daling van de nationale enveloppe rechtstreekse steun voor België van 8 %.

Figuur 1 en Tabel 1 geven een indicatie van de algemene budgettaire impact van het nieuwe wetgevend voorstel weer. De huidige situatie wordt afgezet tegenover vier verschillende mogelijkheden na 2013. In 2013 (situatie net vóór de hervorming) is de totale enveloppe rechtstreekse steun in Vlaanderen gelijk aan 262,5 miljoen euro: 29 miljoen euro gaat naar de zoogkoeienpremie en 233,5 miljoen euro naar de bedrijfstoelage. Die laatste wordt verdeeld over 480.000 hectare (er zijn momenteel ongeveer 480.000 toeslagrechten). De gemiddelde toeslag per hectare bedraagt daardoor 486 euro per ha. Deze situatie wordt voorgesteld in de eerste staaf.

Staaf twee tot en met staaf vijf geven een aantal mogelijke situaties in 2020 (ná de overgangperiode van de hervorming). Er wordt uitgegaan van een daling van de rechtstreekse steun met 8%. De totale enveloppe in Vlaanderen neemt daardoor af tot 241,5 miljoen euro. Na 2013 bestaat rechtstreekse steun verplicht uit een vergroeningspremie, een betaling voor jonge landbouwers en een basispremie. De vergroeningspremie moet 30% van de enveloppe van rechtstreekse steun bedragen en de steun aan jonge landbouwers veronderstellen we gelijk aan het maximum van 2%. Dit is respectievelijk 72,45 miljoen euro en 4,83 miljoen euro die verdeeld wordt over 626.704 ha (i.e. potentieel subsidiabel areaal op basis van de data van het Agentschap voor Landbouw en Visserij). Er wordt geen rekening gehouden met het systeem kleine landbouwbedrijven. Bijgevolg zal de vergroeningspremie per ha gelijk zijn aan 116 euro / ha. In een eerste optie wordt uitgegaan van een totale ontkoppeling van de zoogkoeienpremie. De basispremie bedraagt dan 262 euro / ha. In een tweede optie reserveren we 5% van de enveloppe voor gekoppelde steun waardoor 243 euro / ha steun overblijft voor de basispremie. Bij 10% gekoppelde steun bedraagt de basispremie 224 euro / ha. Een laatste mogelijkheid houdt rekening met een mogelijk eenmalige transfer van 10% van de enveloppe rechtstreekse steun van Pijler I naar Pijler II (24,1 miljoen euro). Het resterende budget voor rechtstreekse steun wordt opnieuw verdeeld over 30% vergroeningspremie (65,2 miljoen euro), maximum 2% betaling voor jonge landbouwers

(4,35 miljoen euro) en 10% gekoppelde steun. Er gaat dan 104 euro / ha naar de vergroeningspremie en 201 euro / ha naar de basispremie.

Figuur 1. Indicatie van de budgettaire impact bij een herverdeling van de rechtstreekse steun*

Bron: AMS

*De uitgangspunten zijn voorwaardelijk, de realiteit zou er anders kunnen uitzien. Er wordt geen rekening gehouden met budget kleine landbouwers.

Tabel 1. Indicatie van de budgettaire impact bij de herverdeling van de rechtstreekse steun*

	2013 (huidige situatie)	2020 (flat rate, alles ontkoppeld)	2020 (flat rate, 5% gekoppelde steun)	2020 (flat rate, 10% gekoppelde steun)	2020 (flat rate, 10% gekoppelde steun en 10% transfer naar pijler 2)
Zoogkoeienpremie (miljoen €)	29,0		12,1	24,2	21,7
Vergroeningscomponent (30%) (miljoen €)		72,5	72,5	72,5	65,2
Jonge landbouwers (2%) (miljoen €)		4,8	4,8	4,8	4,3
Bedrijfstoeslag (miljoen €)	233,5	164,2	152,2	140,1	126,1
Totale rechtstreekse steun (miljoen €)	262,5	241,5	241,5	241,5	217,4
Aantal hectares	480.000	626.704	626.704	626.704	626.704
Vergroeningscomponent per ha		116	116	116	104
Basispremie per ha	486	262	243	224	201

Bron: AMS

*De uitgangspunten zijn voorwaardelijk, de realiteit zou er anders kunnen uitzien. Er wordt geen rekening gehouden met budget kleine landbouwers.

3. Data en methodologie

De analyses gebeuren op data van het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN) van de afdeling Monitoring en Studie van het Departement Landbouw en Visserij en op data van de verzamelaanvraag van het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV). De databronnen zijn complementair zodat de resultaten elkaar aanvullen. Telkens wordt ingegaan op winnaars en verliezers aan de hand van een aantal bedrijfs- en bedrijfsleiderkenmerken.

Het LMN vertegenwoordigt ongeveer 750 land- en tuinbouwbedrijven. De resultaten gaan in op het aandeel van de rechtstreekse steun in de opbrengst en het inkomen (als indicator van de afhankelijkheid van die rechtstreekse steun) en de verdeling van die rechtstreekse steun naargelang bedrijfstype en –grootte. Een bedrijf behoort tot een bepaald “type” als het twee derde van zijn bruto standaard saldo uit die activiteit haalt. Als parameter voor bedrijfsgrootte is geopteerd voor de totale opbrengst excl. steun. De resultaten zijn gewogen en geëxtrapoleerd naar Vlaanderen op basis van de 15 mei-landbouwenquête van de FOD Economie – Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie. De oorsprong van het gebruikte cijfermateriaal is micro-economisch (bedrijfsniveau), maar het feit dat deze informatie verwerkt wordt tot nationale gemiddelden geeft daaraan vooral een macro-economische betekenis. Kleine (hobby)bedrijven en zeer grote bedrijven worden niet meegenomen in de analyse. Net zoals bedrijven met niet-rundvee graasdieren, pluimvee en slachtkalveren wegens een te beperkt aantal bedrijven.

In geval van de data van de verzamelaanvraag van het Agentschap voor Landbouw en Visserij gaat het hier om de volledige populatie van land- en tuinbouwbedrijven. De resultaten gaan in op de verdeling van de rechtstreekse steun over bedrijven, toeslagrechten en hectares. De bedrijven met een slachtpremie kalveren zijn hier eveneens vertegenwoordigd.

Aan de hand van een aantal scenario's en ten opzichte van een referentiescenario in 2013 wordt voor Vlaanderen de impact van een herverdeling en een daling van het budget rechtstreekse steun ingeschat.

De scenario's en de uitgangspunten zijn vastgelegd in samenspraak met een stuurgroep binnen het beleidsdomein Landbouw en Visserij. Er zijn twee belangrijke variabelen: het totaal budget van de rechtstreekse steun dat herverdeeld wordt (status quo of een daling) en het wel of niet ontkoppelen van de zoogkoeienpremie (i.e. het wel of niet meenemen van de zoogkoeienpremie in het totaal budget van de te herverdelen rechtstreekse steun). Vier scenario's worden beschouwd:

- scenario 1: behoud van het huidige budget rechtstreekse steun en zoogkoeienpremie ontkoppeld;
- scenario 2: behoud van het huidige budget rechtstreekse steun en zoogkoeienpremie niet ontkoppeld;
- scenario 3: daling van het budget rechtstreekse steun met 8% en zoogkoeienpremie ontkoppeld;
- scenario 4: daling van het budget rechtstreekse steun met 8% en zoogkoeienpremie niet ontkoppeld.

De eerste twee scenario's duiden enkel de impact van een herverdeling van rechtstreekse steun. De twee laatste scenario's tonen de impact van een herverdeling in combinatie met een

daling van de rechtstreekse steun. Scenario 3 en scenario 4 benaderen het dichtst de voorstellen van de Europese Commissie. Er is geopteerd om scenario 1 en scenario 2 eveneens te weerhouden om los van een daling van de rechtstreekse steun te zien wat de impact van een herverdeling is als gevolg van een overgang naar een regionale flat rate.

De scenario's zijn gebaseerd op volgende uitgangspunten. Deze uitgangspunten zijn voorwaardelijk, de realiteit zou er later anders kunnen uitzien. Het totaal budget rechtstreekse steun is gelijk aan 262,5 miljoen euro. Het aandeel van de zoogkoeienpremie bedraagt 29 miljoen euro (i.e. rechtstreekse steun excl. zoogkoeienpremie is gelijk aan 233,5 miljoen euro). Een daling van 8% levert een totaal budget rechtstreekse steun op van 241,5 miljoen euro.

Het aantal hectares is bepaald op basis van de verzamelaanvraag van het Agentschap voor Landbouw en Visserij in 2011 en is gelijk aan het totaal subsidiabel areaal van de landbouwers die in 2014 potentieel in aanmerking komen voor rechtstreekse steun. Het betreft hier 23.779 landbouwers en een subsidiabel areaal van 626.704 hectare (incl. grassen in natuurbeheer en spontane bedekking).

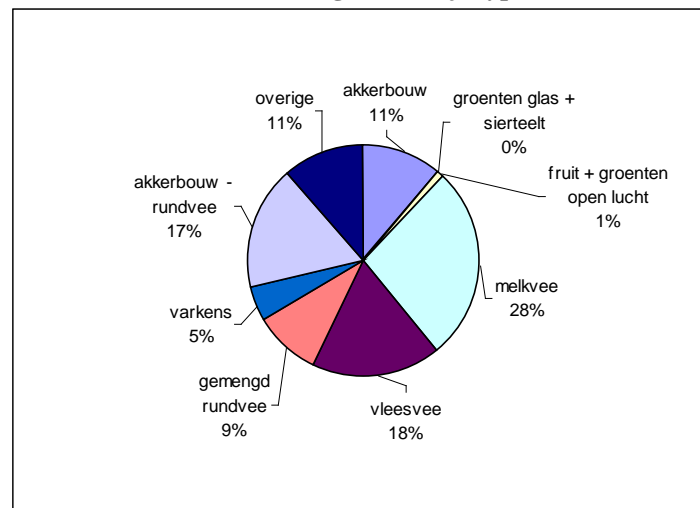
De analyses wat betreft de scenario's zijn statisch en gebeuren op basis van de FADN-data van 2009 en de meest recente ALV-data (2010 of 2011). Dit houdt in dat geen rekening gehouden is met een evolutie van het inkomen (als resultante van opbrengsten en kosten) en met een structurele evolutie van de bedrijven. Het referentiescenario in 2013 houdt in dat op basis van de gegevens van 2009/2011 een inschatting gemaakt is van de rechtstreekse steun in 2013 (i.e. inclusief extra modulatie en een verdere ont koppeling, er wordt geen rekening gehouden met eventuele sancties).

De scenario's zijn gebaseerd op de uiteindelijke situatie na de overgangperiode en houden geen rekening met het toekennen van de steun aan jonge landbouwers en een vergroening van de rechtstreekse steun (i.e. er wordt van uitgegaan dat de vergroening de verdeling van de rechtstreekse steun niet beïnvloedt). De vergroeningscomponent wordt uitgediept en becijferd in het AMS-rapport: "Vergroening van de directe steun: ex-ante evaluatie van de wetgevende voorstellen van de Europese Commissie (Danckaert et al., 2012)". Verder wordt er geen rekening gehouden met de bepalingen rond actieve landbouwer en kleine landbouwer. De mogelijk eenmalige transfer van 10% van de enveloppe rechtstreekse steun wordt niet doorgerekend. Ten slotte, de zoogkoeienpremie wordt ofwel integraal ont koppeld ofwel integraal behouden. Er wordt in de scenario's geen rekening gehouden met een maximum percentage van 5% of 10% gekoppelde steun.

4. Actuele situatie: Welke bedrijfstypes krijgen steun en hoe sterk zijn die hiervan afhankelijk?

Het aandeel per bedrijfstype van het totaal van de rechtstreekse steun in Vlaanderen voor de periode 2007 – 2009 geeft aan dat de melkveehouderij het grootste deel van de steun ontvangt (Figuur 2). Daarnaast gaat een belangrijk deel van die steun naar de vleesveehouderij en de gemengde rundveebedrijven. Het aandeel van de rechtstreekse steun dat naar de rundveehouderij gaat, loopt zo op tot 55%. Ook de akkerbouw heeft een aanzienlijk aandeel. De bedrijfstypes varkenshouderij en vooral tuinbouw ontvangen traditioneel weinig of geen rechtstreekse steun. In het bijzonder de glastuinbouw groenten en sierteelt krijgt geen rechtstreekse steun.

Figuur 2. Verdeling van de rechtstreekse steun volgens bedrijfstype, Vlaanderen, 2007-2009

Bron: AMS

De afhankelijkheid van de rechtstreekse steun, met het aandeel van de rechtstreekse steun in de opbrengst en het bedrijfsinkomen als indicator, hangt naast de omvang van de rechtstreekse steun af van de omvang van de opbrengst en het bedrijfsinkomen. Het percentage van de steun in de opbrengst en het bedrijfsinkomen in de periode 2007 – 2009 is algemeen hoog voor bedrijfstypes met rundvee (melkvee en / of vleesvee) en / of akkerbouw. In het bijzonder de bedrijfstypes vleesrundvee en akkerbouw – vleesrundvee zijn erg afhankelijk van rechtstreekse steun. Een belangrijk deel daarvan is afkomstig van de zoogkoeienpremie. Het zeer hoge steunpercentage voor het bedrijfstype vleesrundvee (17% van de opbrengst en 80% van het bedrijfsinkomen) is het gevolg van veel steun enerzijds en een lage opbrengst en een zeer laag bedrijfsinkomen anderzijds. Het aandeel van de rechtstreekse steun voor het bedrijfstype akkerbouw – vleesvee is gelijk aan 16% van de opbrengst en 61% van het bedrijfsinkomen. Dat van de bedrijfstypes akkerbouw, melkvee, gemengd rundvee en akkerbouw – melkvee bedraagt $\pm 10\%$ van de opbrengst en $\pm 35\%$ van het bedrijfsinkomen.

Tabel 2. Aandeel van de rechtstreekse steun in de totale opbrengst en het bedrijfsinkomen volgens bedrijfstype, 2007-2009

	aantal bedrijven	opbrengst per bedrijf (euro)	bedrijfsinkomen (BI) per bedrijf (euro)	rechtstreekse steun pijler I (euro)	aandeel pijler I-steun (%)	
					opbrengst	BI
akkerbouw	1.672	166.810	47.168	17.095	10	36
groenten openlucht	508	183.473	50.804	1.951	1	4
groenten glas	1.366	347.050	51.898	42	0	0
sierteelt	806	278.065	35.807	4	0	0
fruit&boomteelt	1.266	306.754	93.156	1.081	0	1
melkvee	3.683	189.982	58.604	18.983	10	32
vleesvee	1.915	146.543	31.732	25.280	17	80
gemengd rundvee	1.195	217.826	58.169	22.827	10	39
varkens	2.301	414.882	46.799	5.539	1	12
gewascombinaties	710	234.916	52.800	10.543	4	20
veeteeltcombinaties	1.676	352.632	68.099	16.620	5	24
akkerbouw – melkvee	374	261.667	66.910	25.226	10	38
akkerbouw-vleesvee	869	152.324	39.652	24.237	16	61
akkerbouw-varkens	734	251.191	54.861	13.661	5	25
Totaal	19.075	253.021	53.868	13.904	5	26

Bron: AMS

5. Scenario's: impact herverdeling rechtstreekse steun

5.1. Aantal verliezers en de omvang van het verlies

Tabel 3 geeft het aantal verliezers en de omvang van het verlies voor de vier scenario's ten opzichte van een referentiescenario in 2013. De berekeningen zijn gebeurd op de data van het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV). Het aantal verliezers ligt tussen 9.444 en 11.170 bedrijven. Die bedrijven verliezen in totaal tussen 43,6 en 61,0 miljoen euro. Het aantal verliezers en de omvang van het verlies is het grootst als de zoekkoeienpremie ontkoppeld wordt en het budget daalt met 8% (scenario 3): 11.170 bedrijven verliezen in totaal 61 miljoen euro. Dit komt neer op gemiddeld 5.460 euro per bedrijf. 25% van de bedrijven verliest meer dan 6.600 euro per bedrijf (P25) en 25% van de bedrijven minder dan 975 euro per bedrijf (P75).

Indien de zoekkoeienpremie ontkoppeld wordt is het herverdelingseffect groter (scen 1 ↔ scen 2, en scen 3 ↔ scen 4). Het totale verlies neemt toe met ongeveer 8 miljoen euro. Het aantal verliezers blijft ongeveer gelijk, maar de bedrijven die verliezen zijn niet noodzakelijk dezelfde. Bij een daling van het budget met 8% neemt het aantal verliezers sterk toe (18%) en stijgt de omvang van het totale verlies met ongeveer 10 miljoen euro (scen 1 ↔ scen 3, en scen 2 ↔ scen 4).

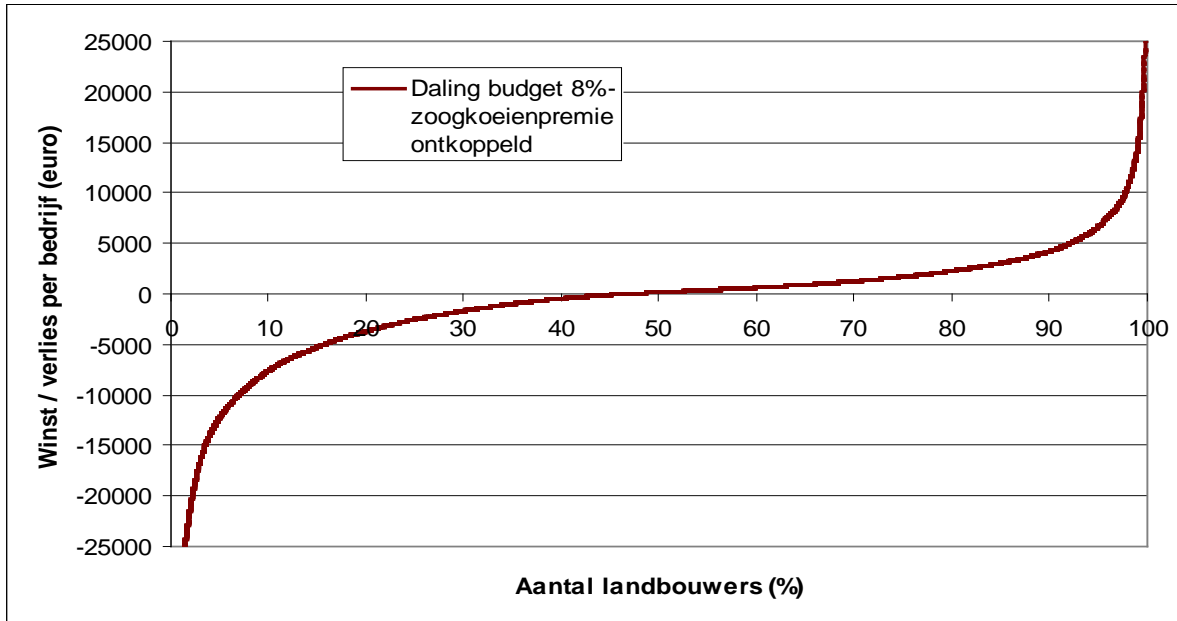
Tabel 3. Aantal verliezers en omvang verlies voor de vier scenario's t.o.v. referentiescenario 2013

	Aantal bedrijven	Verlies (euro)				
		totaal	gemiddeld	P25	P50	P75
Status quo budget						
Scen 1: zoekkoeienpremie ontkoppeld	9.481	50.508.658	-5.326	-6.211	-2.691	-921
Scen 2: zoekkoeienpremie niet ontkoppeld	9.444	43.686.726	-4.626	-5.606	-2.239	-710
Daling budget met 8%						
Scen 3: zoekkoeienpremie ontkoppeld	11.170	60.987.919	-5.460	-6.605	-2.833	-975
Scen 4: zoekkoeienpremie niet ontkoppeld	11.162	53.119.873	-4.759	-5.917	-2.393	-777

Bron: AMS op basis van data ALV

Figuur 3 geeft voor scenario 3 (daling budget met 8% en zoekkoeienpremie ontkoppeld) het verlies / de winst per bedrijf van alle landbouwers gesorteerd van grootste verlies naar grootste winst. De impact van een herverdeling tussen de bedrijven verschilt in grote mate. Een groot aantal bedrijven kent een beperkte winst / verlies. Een aantal bedrijven verliest / wint daarentegen zeer veel. 10% van de bedrijven verliest meer dan 7.600 euro en 2% meer dan 20.000 euro. 10% van de bedrijven verliest minder dan 1.000 euro. Daarnaast wint een groot aantal bedrijven. Bij 20% van de bedrijven neemt de rechtstreekse steun toe met 1.000 euro. Een volgende groep bedrijven (26%) wint tot 5.000 euro. Ook hier een klein aantal grote winnaars: bij 2% van de bedrijven neemt de rechtstreekse steun toe met meer dan 10.500 euro.

Figuur 3. Winst/verlies in euro per bedrijf bij een daling van het budget en zoogkoeienpremie ontkoppeld

Bron: AMS op basis van data ALV

Tabel 4 toont aanvullend een aantal bedrijfskarakteristieken voor de 5% grootste verliezers (1.192 bedrijven) voor de scenario's met een daling van het budget met 8% (scenario 3 en scenario 4). De tabel toont voor de twee scenario's het aantal bedrijven en het percentage ten opzichte van de totale populatie (percentage > 5% houdt in dat bedrijven relatief meer vertegenwoordigd zijn). Daarnaast wordt het gemiddelde en de mediaan weergegeven voor het totaal van de bedrijven en voor de 5% grootste verliezers.

De resultaten voor scenario 3 (zoogkoeienpremie ontkoppeld) geven aan dat de 5% grootste verliezers algemeen een jongere bedrijfsleider (gemiddeld 45,6 jaar) en een groter areaal hebben (gemiddeld 53 ha). De totale Pijler I steun is met gemiddeld 48.000 euro per bedrijf zeer hoog. Het aantal gewone toeslagrechten (47), de totale waarde van de toeslagrechten per bedrijf (bijna 35.000 euro) en de gemiddelde waarde per toeslagrecht (737 euro) is hoog. Het verlies in rechtstreekse steun bedraagt gemiddeld > 20.000 euro per bedrijf.

Het valt op dat bijna driekwart van de bedrijven met een slachtpremie kalveren tot de 5% grootste verliezers behoort. Het gaat echter om een beperkt aantal bedrijven (175). Het zijn bedrijven met weinig grond die zeer veel steun per bedrijf ontvangen zodat het verlies voor die bedrijven in alle scenario's zeer groot is. Daarnaast zijn bedrijven met speciale toeslagrechten oververtegenwoordigd. Het betreft een zeer beperkt aantal bedrijven (28) maar die vertegenwoordigen wel een derde van het totale aantal bedrijven met speciale toeslagrechten.

Een belangrijke groep in de categorie 5% grootste verliezers zijn bedrijven met een zoogkoeienquotum. Het gaat om 639 bedrijven en die hebben een aandeel van >11% van het totaal aantal bedrijven met een zoogkoeienquotum. Een andere omvangrijke groep zijn bedrijven met een melkquotum: 425 bedrijven of 7,5% van het totaal.

De rundveehouderij is met andere woorden sterk oververtegenwoordigd bij de grootste verliezers. Met een gemiddeld zoogkoeienquotum van 69 dieren en een gemiddeld

melkquotum > 550.000 liter zijn het grotere bedrijven. Dit is eveneens te zien aan het areaal voedergewassen dat groter is dan het gemiddelde van het totaal van de populatie.

In geval van scenario 4 (zoogkoeienpremie niet ontkoppeld) komt het verlies sterker bij de melkveebedrijven te liggen. Het aantal melkveebedrijven dat tot de 5% grootste verliezers behoort, neemt toe tot 602 bedrijven. Met 10,7% van het totaal aantal bedrijven met een melkquotum zijn die oververtegenwoordigd. Daarentegen neemt het aantal bedrijven met een zoogkoeienquotum in belangrijke mate af (met een percentage bedrijven < 5% zijn die hier zelfs licht ondervertegenwoordigd). Ten slotte, de waarde per gewoon toeslagrecht bedraagt 815 euro en is nog meer bepalend dan in scenario 3.

Tabel 4. Bedrijfskarakteristieken totaal bedrijven en 5% grootste verliezers voor scenario 3 en 5% grootste verliezers scenario 4

	Totaal bedrijven		5% grootste verliezers scenario 3: daling budget 8% zoogkoeien ontkoppeld				5% grootste verliezers scenario 4: daling budget 8% zoogkoeien niet ontkoppeld			
	gemiddelde	mediaan	bedrijven		gemiddelde	mediaan	bedrijven		gemiddelde	mediaan
			aantal	% ¹			aantal	% ¹		
leeftijd ²			947		45,8	46	896		45,9	46
oppervlakte (ha)	26,4	18,6	1.192	5,0	53,1	47,7	1.193	5,0	52,9	46,5
akkerbouw	13,1	7,5	765	4,7	20,2	11,7	737	4,5	24,1	11,1
granen	10,2	6,3	622	4,4	14,8	9,3	586	4,1	17,2	9,2
aardappelen	5,4	3,7	394	5,0	8,0	5,9	380	4,8	8,7	6,1
suikerbieten	5,9	4,6	291	7,9	8,2	6,4	275	7,4	9,7	7,7
voedergewassen	17,0	10,3	1.186	5,6	39,0	36,7	1.180	5,6	37,1	34,5
grasland	11,2	7,6	1.169	5,7	24	21,1	1.154	5,7	20,8	19,1
mais	8,9	6,1	1.010	7,4	16,7	13,6	978	7,2	18,8	15,8
tuinbouw	7,3	4,3	179	3,5	7,9	5,9	196	3,8	7,2	5,4
groenten	6,4	4,1	159	4,0	8,2	6,2	173	4,4	7,1	5,5
sier&boomteelt	2,9	1,1	27	6,0	2,0	1,2	27	6,0	2,0	1,2
fruit	8,1	3,3	33	2,2	3,4	2,5	37	2,4	4,9	3,0
aandeel akkerbouw (%)	49	44	765	4,7	31	25	737	4,5	35	28
aandeel voedergewassen (%)	66	75	1.186	5,6	78	87,6	1.180	5,6	77	89
aandeel tuinbouw (%)	35	21	179	3,5	13	10,4	196	3,8	13	10
Pijler I steun (euro)	12.222	7.258	1.192	5,2	48.131	42.671	1.193	5,2	44.730	38.596
aantal gewone toeslagrechten	20,8	14,9	1.175	5,1	47,4	43,0	1.174	5,1	46,7	40,7
waarde gewone toeslagrechten (euro)	10.645	6.168	1.175	5,1	34.919	31.956	1.174	5,1	38.068	35.474
waarde per gewoon toeslagrecht (euro)	511	413	1.175	5,1	737	743	1.174	5,1	815	872
waarde speciale toeslagrechten (euro)	4.016	1167	28	31,1	8.035	4.233	25	27,8	8.628	4.334
zoogkoeienquotum	23	14	639	11,3	69	63	231	4,1	53	37
betaling slachtpremie kalveren (euro)	21.782	18.843	175	72,3	26.936	24.248	185	76,4	26.325	23.933
melkquotum (liter)	325.922	275.795	425	7,5	558.461	505.172	602	10,7	636.341	630.844

¹ = percentage tov totaal aantal bedrijven; ² = enkel voor Vlaamse landbouwers en excl. vennootschappen

Bron: AMS op basis van data ALV

5.2. Analyse van de economische impact volgens bedrijfstype

5.2.1. Economische impact tussen de verschillende bedrijfstypes

Tabel 5, Tabel 6, Tabel 7 en Tabel 8 tonen de economische impact van de vier scenario's ten opzichte van een referentiescenario in 2013. De resultaten zijn gebaseerd op data van het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN).

Bij een behoud van het budget en een ontkoppeling van de zoekkoeienpremie (scenario 1, Tabel 5) is het verlies het grootst voor het bedrijfstype vleesvee en in iets mindere mate het bedrijfstype akkerbouw-vleesvee. Met een daling van -29% en -13% van de rechtstreekse steun en -20% en -9% van het bedrijfsinkomen is de impact groot voor deze bedrijfstypes. Het bedrijfstype melkvee en gemengd rundvee verliest eveneens (-10% van de rechtstreekse steun en -5% van het bedrijfsinkomen). Winnaars zijn de bedrijfstypes akkerbouw (> 3.500 euro per bedrijf en 10% van het bedrijfsinkomen), fruit&boomteelt (> 4.500 euro per bedrijf en 8% van het bedrijfsinkomen), combinatie gewassen (3.500 euro per bedrijf en 8% van het bedrijfsinkomen), akkerbouw-melkvee (3.000 euro per bedrijf en 7% van het bedrijfsinkomen) en groenten openlucht (> 3.000 euro per bedrijf en 6% van het bedrijfsinkomen). De winst voor de varkenshouderij is te verklaren door de aanwezigheid van een aantal hectare op het bedrijf. Grondloze varkensbedrijven winnen niet, net zoals groenten onder glas en sierteelt.

Indien de zoekkoeienpremie niet ontkoppeld wordt (scenario 2, Tabel 6) is winst / verlies minder uitgesproken. Het grote verschil met scenario 1 is dat het bedrijfstype melkvee meer en het meest verliest (-18% van de rechtstreekse steun en -8% van het bedrijfsinkomen) en de bedrijfstypes vleesvee en akkerbouw-vleesvee een status quo kennen. De winnaars zijn gelijkaardig aan scenario 1, maar hun winst is beperkter. Dit is vooral het geval voor het bedrijfstype akkerbouw en akkerbouw-melkvee en minder voor fruit&boomteelt, groenten openlucht en combinaties gewassen.

Tabel 5: Analyse van de economische impact volgens bedrijfstype, scenario 1 (behoud budget en zoekkoeienpremie ontkoppeld)

	≠ directe steun		≠ bedrijfs-inkomen (%)
	euro	%	
akkerbouw	3.671	22	10
groenten openlucht	3.228	152	6
groenten glas	109	-	0
sierteelt	16	-	0
fruit&boomteelt	4.579	332	8
melkvee	-1.879	-10	-5
vleesvee	-6.903	-29	-20
gemengd rundvee	-1.944	-9	-4
varkens	2.265	40	4
comb. gewassen	3.455	27	8
veeteeltcomb.	307	2	1
akkerbouw - melkvee	3.079	12	7
akkerbouw - vleesvee	-3.150	-13	-9
akkerbouw - varkens	888	7	2

Bron: AMS op basis van FADN-data

Tabel 6: Analyse van de economische impact volgens bedrijfstype, scenario 2 (behoud budget en zoekgoeienpremie niet ontkoppeld)

	≠ directe steun		≠ bedrijfs-inkomen (%)
	euro	%	
akkerbouw	2.250	13	6
groenten openlucht	2.734	128	5
groenten glas	93	-	0
sierteelt	13	-	0
fruit&boomteelt	3.920	284	7
melkvee	-3.307	-18	-8
vleesvee	10	0	0
gemengd rundvee	-662	-3	-1
varkens	1.640	29	3
comb. gewassen	3.034	24	7
veeteeltcomb.	-34	0	0
akkerbouw - melkvee	998	4	2
akkerbouw - vleesvee	8	0	0
akkerbouw - varkens	1.514	11	3

Bron: AMS op basis van FADN-data

Indien naast een ontkoppeling van de zoekgoeienpremie zoals in scenario 1 het budget daalt met 8% (scenario 3, Tabel 7) worden de verliezen groter. Het bedrijfstype vleesvee verliest hier 8.240 euro per bedrijf en 23% van zijn bedrijfsinkomen. Ook voor de bedrijfstypes akkerbouw-vleesvee, melkvee, en gemengd rundvee ligt het verlies een stuk hoger dan in scenario 1. Het bedrijfstype veeteeltcombinaties verliest in dit scenario eveneens terwijl dat in scenario 1 nog een beperkte winst boekt. De winnaars zijn gelijkaardig als in scenario 1 maar minder uitgesproken. Vooral de winst van akkerbouw en akkerbouw-melkvee verkleint. Voor het bedrijfstype fruit&boomteelt en groenten openlucht is dat veel minder het geval.

Tabel 7: Analyse van de economische impact volgens bedrijfstype, scenario 3 (daling budget met 8% en zoekgoeienpremie ontkoppeld)

	≠ directe steun		≠ bedrijfs-inkomen (%)
	euro	%	
akkerbouw	2.017	12	5
groenten openlucht	2.800	132	6
groenten glas	97	-	0
sierteelt	14	-	0
fruit&boomteelt	4.102	297	7
melkvee	-3.235	-17	-8
vleesvee	-8.242	-35	-23
gemengd rundvee	-3.549	-16	-8
varkens	1.636	29	3
comb. gewassen	2.147	17	5
veeteeltcomb.	-1.101	-6	-2
akkerbouw - melkvee	747	3	2
akkerbouw - vleesvee	-4.855	-20	-14
akkerbouw - varkens	-265	-2	0

Bron: AMS op basis van FADN-data

Een daling van het budget met 8% zorgt ook bij het behoud van de zoogkoeienpremie (scenario 4, Tabel 8) voor een verlies bij alle bedrijfstypes met rundvee. In tegenstelling met scenario 3 (zoogkoeienpremie ontkoppeld) is de melkveesector hier de grootste verliezer: gemiddeld 4.500 euro per bedrijf en 11% van het bedrijfsinkomen. De bedrijfstypes akkerbouw, groenten openlucht, fruit&boomteelt, varkens, en combinatie gewassen winnen, maar in dit scenario is dat het minst uitgesproken. Dat valt vooral op voor akkerbouw.

Tabel 8: Analyse van de economische impact volgens bedrijfstype, scenario 4 (daling budget met 8% en zoogkoeienpremie niet ontkoppeld)

	≠ directe steun		≠ bedrijfs-inkomen (%)
	euro	%	
akkerbouw	779	5	2
groenten openlucht	2.353	111	5
groenten glas	82	224	0
sierteelt	11	112	0
fruit&boomteelt	3.496	253	6
melkvee	-4.514	-24	-11
vleesvee	-1.181	-5	-3
gemengd rundvee	-2.089	-9	-5
varkens	1.081	19	2
comb. gewassen	1.871	15	4
veeteeltcomb.	-1.285	-7	-2
akkerbouw - melkvee	-1.076	-4	-2
akkerbouw - vleesvee	-1.509	-6	-4
akkerbouw - varkens	489	4	1

Bron: AMS op basis van FADN-data

5.2.2. Economische impact binnen de verschillende bedrijfstypes

De resultaten hiervoor houden geen rekening met de verscheidenheid van de bedrijven binnen een bedrijfstype. Niet alle rundveebedrijven verliezen en niet alle akkerbouwbedrijven zien hun rechtstreekse steun toenemen. Binnen één bedrijfstype kunnen individuele bedrijven zeer zwaar verliezen of zeer zwaar winnen. De waarde per toeslagrecht, de verhouding “aantal toeslagrechten / aantal hectare” en de verhouding “zoogkoeienquotum / aantal zoogkoeien” zijn belangrijke factoren of een bedrijf wint of verliest. Daarnaast speelt in de rundveehouderij de intensiviteit (het aantal grootvee-eenheden runderen per hectare) een rol.

Tabel 9 toont het aantal verliezers binnen de bedrijfstypes akkerbouw, melk- en vleesvee voor de vier scenario's. In het gunstigste scenario (scenario 1: zoogkoeienpremie ontkoppeld en budget status quo) verliest ruim een kwart van de akkerbouwbedrijven. Het aantal verliezers neemt toe indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt en indien het budget daalt met 8%: in het uiterste scenario verliest 42% van de akkerbouwbedrijven. Het aantal melkveebedrijven dat verliest is in alle scenario's zeer groot (minimaal 68% in scenario 1). Het percentage verliezers neemt toe als de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt en indien het budget daalt met 8% (maximaal 86% in scenario 4). Voor vleesveebedrijven maakt het al dan niet ontkoppelen van de zoogkoeienpremie een zeer groot verschil uit. 70% verliest indien die ontkoppeld wordt. Indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt bedraagt het

percentage verliezers slechts 25% indien het budget gelijk blijft en 42% indien het budget daalt met 8%.

Tabel 9. Aantal verliezers (%) per bedrijfstype voor de vier scenario's tov referentiescenario 2013

	akkerbouw	melkvee	vleesvee
Budget status quo			
Scen 1: zoogkoeienpremie ontkoppeld	27	68	68
Scen 2: zoogkoeienpremie niet ontkoppeld	37	82	25
Daling budget met 8%			
Scen 3: zoogkoeienpremie ontkoppeld	35	79	70
Scen 4: zoogkoeienpremie niet ontkoppeld	42	86	42

Bron: AMS op basis van FADN-data

Tabel 10 en Tabel 11 geven het verschil in rechtstreekse steun en bedrijfsinkomen voor de winnaars en de verliezers binnen de drie bedrijfstypes voor de scenario's met een daling van het budget met 8% (scenario 3 en scenario 4). Tabel 12 en Tabel 13 geven aanvullend een aantal bedrijfskarakteristieken. Een analyse van winnaars en verliezers binnen de bedrijfstypes akkerbouw, melk- en vleesvee geeft meer uitgesproken verschillen dan de resultaten per bedrijfstype (zie Tabel 7 en Tabel 8).

Tabel 10. Economische impact volgens verliezers / winnaars binnen drie bedrijfstypes, scenario 3 (daling budget met 8% en zoogkoeienpremie ontkoppeld)

		Aantal bedrijven (%)	≠ directe steun		≠ bedrijfsinkomen (%)
			euro	%	
Akkerbouw	verliezers	35	-4.608	-21	-11
	winnaars	65	5.657	40	16
Melkvee	verliezers	79	-4.773	-25	-11
	winnaars	21	2.378	14	7
Vleesvee	verliezers	70	-13.298	-44	-32
	winnaars	30	3.705	46	18

Bron: AMS op basis van FADN-data

Tabel 11. Economische impact volgens verliezers / winnaars binnen drie bedrijfstypes, scenario 4 (daling budget met 8% en zoogkoeienpremie niet ontkoppeld)

		Aantal bedrijven (%)	≠ directe steun		≠ bedrijfsinkomen (%)
			euro	%	
Akkerbouw	verliezers	42	-4.501	-21	-10
	winnaars	58	4.586	33	15
Melkvee	verliezers	86	-5.598	-29	-13
	winnaars	14	2.330	14	7
Vleesvee	verliezers	42	-7.164	-19	-12
	winnaars	58	3.072	22	17

Bron: AMS op basis van FADN-data

Indien de zoogkoeienpremie ontkoppeld wordt (scenario 3: Tabel 10 en Tabel 12) verliest 70% van de vleesveebedrijven zeer zwaar: gemiddeld > 13.000 euro per bedrijf, 44% van de

rechtstreekse steun en 32% van het bedrijfsinkomen. 30% van de bedrijven wint. De winnaars zijn kleiner (oppervlakte en aantal dieren) en ontvangen weinig rechtstreekse steun. Ze hebben een zeer lage verhouding “zoogkoeienquotum / aantal zoogkoeien” (slechtst 20% tegenover 107% voor de verliezers), en een lagere waarde per toeslagrecht en een lagere verhouding “aantal toeslagrechten / aantal hectare”. Indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt (scenario 4: Tabel 11 en Tabel 13) is het aantal verliezers en de omvang van het verlies beperkter maar nog altijd hoog: 42% van de bedrijven verliest gemiddeld > 7.000 euro per bedrijf (19% van de rechtstreekse steun en 12% van het bedrijfsinkomen). De verliezers zijn grotere bedrijven, intensiever (aantal grootvee-eenheden runderen per ha is groter), hebben een hogere waarde per toeslagrecht en een hoger “aantal toeslagrechten / aantal hectare”. Het zoogkoeienquotum ten opzichte van het aantal zoogkoeien is groter dan bij de winnaars maar minder bepalend dan in scenario 3. Het valt op dat hier de intensiviteit een rol speelt waar dat in scenario 3 niet het geval is.

Tabel 12. Bedrijfskenmerken voor verliezers / winnaars binnen drie bedrijfstypes, scenario 3 (daling budget met 8% en zoogkoeienpremie ontkoppeld)

	akkerbouw		melkvee		vleesvee	
	verliezers	winnaars	verliezers	winnaars	verliezers	winnaars
Aantal bedrijven (%)	35	65	79	21	70	30
Oppervlakte (ha)	45,9	52,0	38,0	49,6	43,9	30,6
Granen (%)	51	46	-	-	-	-
Suikerbieten (%)	14	6	-	-	-	-
Aardappelen (%)	6	19	-	-	-	-
Aantal grootvee-eenheden runderen (GVER)	-	-	91	97	106	73
GVER / ha	-	-	2,4	1,9	2,4	2,4
Liter melk / koe	-	-	7.391	6.133	-	-
Zoogkoeienquotum / aantal zoogkoeien (%)	-	-	-	-	107	20
Waarde / toeslagrecht (euro)	553	469	629	444	536	324
Aantal toeslagrechten / aantal ha (%)	89	60	85	80	85	71

Bron: AMS op basis van FADN-data

In de akkerbouw neemt het aantal verliezers toe van 35% tot 42% als de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt: gemiddeld verliezen die ongeveer 4.500 euro per bedrijf, 20% van de rechtstreekse steun en 10% van het bedrijfsinkomen (Tabel 10 en Tabel 11). De winnaars winnen 4.500 - 5.500 euro per bedrijf (30 - 40% van de rechtstreekse steun en 15% van het bedrijfsinkomen). Het “aantal toeslagrechten / aantal hectare” en de waarde per toeslagrecht is lager voor de winnaars: het zijn grotere bedrijven met een groter aandeel aardappelen (en groenten openlucht) en een kleiner aandeel granen en suikerbieten (Tabel 12 en Tabel 13).

Het aantal verliezers en het verlies in de melkveesector is in beide scenario's groot. Het aantal verliezers is het grootst indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt (scenario 4, Tabel 11): 86% van de bedrijven verliest gemiddeld 5.500 euro per bedrijf (29% van de rechtstreekse steun en 13% van het bedrijfsinkomen). De verliezers zijn productiever (liter melk per koe), intensiever (groter aantal grootvee-eenheden runderen per ha), hebben een hogere waarde per toeslagrecht en een hoger “aantal toeslagrechten / aantal hectare” (Tabel 12 en Tabel 13).

Tabel 13. Bedrijfskenmerken voor verliezers / winnaars binnen drie bedrijfstypes, scenario 4 (daling budget met 8% en zoogkoeienpremie niet ontkoppeld)

	akkerbouw		melkvee		vleesvee	
	verliezers	winnaars	verliezers	winnaars	verliezers	winnaars
Aantal bedrijven (%)	42	58	86	14	42	58
Oppervlakte (ha)	46,0	52,6	38,9	50,3	49,8	32,9
Granen (%)	51	46	-	-	-	-
Suikerbieten (%)	13	6	-	-	-	-
Aardappelen (%)	7	20	-	-	-	-
Aantal grootvee-eenheden runderen (GVER)	-	-	92	95	133	70
GVER / ha	-	-	2,4	1,9	2,7	2,1
Liter melk / koe	-	-	7.304	5.738	-	-
Zoogkoeienquotum / aantal zoogkoeien (%)	-	-	-	-	94	82
Waarde / toeslagrecht (euro)	565	450	615	410	604	356
Aantal toeslagrechten / aantal ha (%)	84	60	85	78	88	75

Bron: AMS op basis van FADN-data

6. Conclusies

Volgens de wetgevende voorstellen van de Europese Commissie komen bedrijven die in 2011 toeslagrechten hadden en bedrijven die in 2011 enkel fruit, groenten, of wijn teelden vanaf 2014 in aanmerking voor nieuwe toeslagrechten. En dit voor het totaal van het subsidiabel areaal. Dit komt potentieel neer op 23.779 landbouwers en een subsidiabel areaal van 626.704 hectare. Het aantal begunstigden neemt ten opzichte van vandaag niet zo veel toe: het aantal bedrijven zonder toeslagrechten die uitsluitend fruit, groenten of wijn produceren is immers niet zo groot. Het aantal hectares waarover de rechtstreekse steun verdeeld wordt, neemt daarentegen in belangrijke mate toe. Dit doordat hun volledig subsidiabel areaal in rekening gebracht wordt en niet enkel de toeslagrechten die de landbouwers nu in bezit hebben (480.000 toeslagrechten of 480.000 hectare).

Aan de hand van een aantal scenario's ten opzichte van een referentiescenario in 2013 is voor Vlaanderen de impact van een herverdeling en een daling van het budget rechtstreekse steun ingeschat. De impact van een herverdeling hangt nauw samen met hoe de rechtstreekse steun historisch toegekend is: bedrijven in de akkerbouw (met uitzondering van aardappelen) en de rundveehouderij ontvingen in het verleden veel rechtstreekse steun.

De gegevens van het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV) tonen aan dat het verlies als gevolg van herverdeling groter is als de zoogkoeienpremie ontkoppeld wordt. Het aantal verliezers en het verlies neemt eveneens toe als de rechtstreekse steun daalt met 8%. De impact is dus het grootst indien de rechtstreekse steun daalt met 8% en de zoogkoeienpremie ontkoppeld wordt: 11.170 bedrijven verliezen in totaal 61 miljoen euro. Dit is gemiddeld 5.460 euro per bedrijf.

Het verschil tussen de bedrijven is groot. Een groot aantal bedrijven kent een beperkte winst / verlies. Een aantal bedrijven verliest / wint echter zeer veel. Indien de rechtstreekse steun daalt met 8% bedraagt het verlies voor de 5% grootste verliezers gemiddeld > 20.000 euro per bedrijf. Algemeen ontvangen bedrijven in de categorie 5% grootste verliezers veel rechtstreekse steun. De waarde per toeslagrecht is hoog. De rundveehouderij is sterk vertegenwoordigd. Ongeveer driekwart van de bedrijven met een slachtpremie kalveren en één derde van de bedrijven met speciale toeslagrechten behoren tot de 5% grootste verliezers. Het betreft hier echter een zeer beperkt aantal bedrijven. Het zijn bedrijven met weinig grond en een groot bedrag rechtstreekse steun. De impact voor hen zal daardoor zeer groot zijn. Binnen de 5% grootste verliezers is er een grote groep bedrijven met een zoogkoeien- en een melkquotum. Het zijn grote bedrijven. Indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt neemt het aantal bedrijven met een melkquotum dat tot de 5% grootste verliezers behoort sterk toe. Het aantal bedrijven met een zoogkoeienquotum daalt dan in belangrijke mate.

De resultaten van de economische impact per bedrijfstype op basis van de gegevens van het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN) geven aan dat winst / verlies minder uitgesproken is indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt. Indien de rechtstreekse steun daalt met 8% is het verlies groter en de winst kleiner.

De verliezers zijn vooral te vinden in de rundveehouderij. Indien de zoogkoeienpremie ontkoppeld wordt is het bedrijfstype vleesvee de grootste verliezer: gemiddeld is er een

verlies van ongeveer 1/5 van het bedrijfsinkomen (bijna 1/4 van het bedrijfsinkomen indien de rechtstreekse steun daalt met 8%). De impact is groot omdat bedrijven met vleesvee (al of niet in combinatie met akkerbouw) niet alleen veel rechtstreekse steun ontvangen maar tevens omdat algemeen de rendabiliteit (in casu het bedrijfsinkomen) laag is waardoor die extra kwetsbaar zijn voor een afname van de rechtstreekse steun. De zoogkoeienpremie vormt een belangrijk deel van de rechtstreekse steun.

Indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt is het bedrijfstype melkvee de grootste verliezer: gemiddeld is er een verlies van 8% van het bedrijfsinkomen (11% indien de rechtstreekse steun daalt met 8%). Het bedrijfstype melkvee verliest eveneens in belangrijke mate in het geval dat de zoogkoeienpremie ontkoppeld wordt. Dit is niet het geval voor de vleesveesector waar de impact op het bedrijfsinkomen uiterst gering is indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt en het budget behouden blijft.

Indien de rechtstreekse steun daalt met 8% verliezen alle bedrijfstypes met rundvee: het grootste verlies is voor de vleesveesector indien de zoogkoeienpremie ontkoppeld wordt en voor de melkveesector indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt.

De winnaars zijn vooral te vinden bij de bedrijfstypes fruit&boomteelt, groenten openlucht, akkerbouw, en varkens&pluimvee (enkel bedrijven met grond). Niet-grondgebonden varkens- en pluimveebedrijven en glastuinbouwbedrijven komen niet in aanmerking. De winst is minder uitgesproken als de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt en indien de rechtstreekse steun daalt met 8%. Vooral de winst van de akkerbouw verkleint dan. Voor het bedrijfstype fruit&boomteelt en groenten openlucht is dat veel minder het geval. Die laatste bedrijfstypes hebben op vandaag geen (of zeer weinig) rechtstreekse steun. In de akkerbouw hebben een groot aantal bedrijven rechtstreekse steun. Een aantal bedrijven heeft zeer veel rechtstreekse steun en die verliezen bij een herverdeling van die rechtstreekse steun. Een daling van de rechtstreekse steun heeft daardoor een grotere impact dan bij fruit&boomteelt en groenten openlucht.

Individuele bedrijven binnen een bedrijfstype kunnen zeer zwaar kunnen verliezen of winnen. De nota ging dieper in op winnaars / verliezers binnen de akkerbouw, melk- en vleesvee voor de scenario's met een daling van het budget van 8%. Een analyse van winnaars en verliezers binnen die bedrijfstypes geeft meer uitgesproken verschillen dan de resultaten per bedrijfstype. Algemeen is de waarde per toeslagrecht, en de verhouding "aantal toeslagrechten / aantal hectare" en "zoogkoeienquotum / aantal zoogkoeien" een belangrijke factor of een bedrijf wint / verliest. Daarnaast speelt in de rundveehouderij de intensiviteit (aantal grootvee-eenheden runderen per ha) een rol.

In de akkerbouw neemt het aantal verliezers toe van 35% naar 42% indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt. Vooral de verhouding "aantal toeslagrechten / aantal ha" is bepalend voor winst / verlies. Daarnaast speelt de waarde per toeslagrecht een rol. De winnaars hebben een groter aandeel aardappelen en groenten openlucht, de verliezers een groter aandeel granen en suikerbieten. Er is een herverdelingseffect: na herverdeling is het bedrijfsinkomen tussen winnaars en verliezers meer gelijk.

In de melkveehouderij zijn er in alle scenario's een groot aantal verliezers (79% of 86% indien de zoogkoeienpremie al dan niet ontkoppeld wordt). De winnaars zijn minder productief (liter melk per koe), minder intensief (aantal grootvee-eenheden runderen per hectare), en hebben een lagere waarde per toeslagrecht en een iets lagere verhouding "aantal

toeslagrechten / aantal ha”. Het verlies in rechtstreekse steun voor de bedrijven die verliezen is algemeen groter voor grotere bedrijven (i.e. met de totale opbrengst excl. steun als indicator voor bedrijfsgrootte). Grotere bedrijven zijn productiever, intensiever (aantal grootvee-eenheden runderen per hectare is groter) en hebben een hogere waarde per toeslagrecht. De impact op het bedrijfsinkomen naargelang bedrijfsgrootte is meer diffuus. Grotere bedrijven hebben algemeen een groter bedrijfsinkomen waardoor een groter verlies in rechtstreekse steun niet noodzakelijk leidt tot een groter verlies in bedrijfsinkomen.

Voor vleesveebedrijven maakt het al dan niet ontkoppelen van de zoogkoeienpremie een zeer groot verschil uit wat betreft het aantal verliezers. Indien de zoogkoeienpremie ontkoppeld wordt verliest 70% van de bedrijven. De 30% winnaars hebben een kleiner aantal hectare en een kleiner aantal dieren. De verhouding “zoogkoeienquotum / aantal zoogkoeien” is zeer laag en de waarde per toeslagrecht en de verhouding “aantal toeslagrechten / aantal hectare” is lager. Indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt, wordt het aantal verliezers beperkt tot 42%. De verliezers zijn grotere bedrijven, zijn intensiever (aantal grootvee-eenheden runderen per hectare is hoger), en hebben een hogere waarde per toeslagrecht en een hoger “aantal toeslagrechten / aantal hectare”. De intensiviteit speelt enkel een rol indien de zoogkoeienpremie niet ontkoppeld wordt. Het zoogkoeienquotum ten opzichte van het aantal zoogkoeien is vooral bepalend indien de zoogkoeienpremie ontkoppeld wordt. Hoe groter de bedrijven (i.e. met de totale opbrengst excl. steun als indicator voor bedrijfsgrootte) hoe groter het verlies in rechtstreekse steun en hoe groter de impact op het bedrijfsinkomen.

Ten slotte, de analyse houdt geen rekening met een structurele ontwikkeling en aanpassingsvermogen van bedrijven. Dit neemt niet weg dat de economische en sociale gevolgen op korte en middellange termijn voor een aantal bedrijven zeer aanzienlijk kunnen zijn. Een overgangperiode kan nuttig zijn om de overgang van het ene naar het andere model vloeiender te laten verlopen en de gevolgen beter verteerbaar te maken. Op die manier kunnen de bedrijven zich geleidelijk aanpassen of afvloeien.